

વિરીડી પ થી ૧૦ ગ્રામ પ્રતિ કિ.ગ્રા. બીજનો પટ આપવો. મૂળના કોહવારાના રોગ માટે ભાદરવા માસમાં વરસાદ ખેંચાય અને ગરમી વધુ પડતી હોય તો પિયત આપી દેવું. શણ કે ગુવારનો લીલો પડવાશ કરવો. મૂળના કોહવારાના નિયંત્રણ માટે ૪૦ ગ્રામ કોપર ઓક્સિકલોરાઇડ ૫૦% વે.પા.દવા / ૧૦ લિટર પાણીમાં લઈને છોડની ફરતે જમીનમાં આપવી. ઓલ્ટરનેરીયા પ્લાઈટ અને પાનનાં ટપકાંનો રોગ માટે મેન્કોઝેબ ૨.૫ ગ્રામ/લીટર પાણીમાં ઓગાળી ૨ થી ૩ છંટકાવ ૧૫ દિવસના અંતરે કરવા.

જીવાત અને તેનું નિયંત્રણ :

(અ) ઈયળો :

ઓગસ્ટ-સપ્ટેમ્બર માસમાં ઘોડીયા ઈયળ પાનને ખાઈ છોડ પાન રહિત બનાવે છે. ડોડવા કોરી ખાનાર ઈયળો છોડની કુમળી અવસ્થામાં થડમાં કાણાં પાડી અને ડોડવા બેઠા પછી ડોડવાનો ગર્ભ ખાઈ જાય છે.

નિયંત્રણ :

૧૫ ઓગસ્ટ આસપાસ વાવેતર કરવું. ઈયળો ઓછી હોય તો વીણી લઈ અથવા ઈયળો વાળા પાન તોડી તેનો નાશ કરવો. છોડ દીઠ ચાર કે તેથી વધુ ઈયળો જોવા મળે તો પ્રોફેનોફોસ / ક્લોરપાયરીફોસ / ક્વિનાલફોસ ૨૦ મીલી દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી ૧૫ દિવસનાં અંતરે બે છંટકાવ કરવા.

(બ) ચૂસિયા પ્રકારની જીવાત:

લીલા તડતડીયા, શિપ્સ અને સફેદખામીનો ઉપદ્રવ પાકના સંપૂર્ણ જીવનકાળ દરમ્યાન જોવા મળે છે. આ જીવાતો પાનના નીચેના ભાગમાં રસ ચૂસે છે જેથી પાન કોકડાઈ સુકાઈ જાય છે અને ખરી પડે છે.

નિયંત્રણ:

ઈમિડાક્લોપ્રિડ ૬ મીલી / એસિટામેપ્રિડ ૩ ગ્રામ / લીંબુડીની તેલચુક્ત દવા ૫૦ મીલી / ટ્રાયઝોફોસ ૪૦ ઈસી ૨૫ મીલી / એસીફેટ ૭૫ વે.પા. ૧૫ ગ્રામ દવા સાથે તેલીયા સાબુનું સંતૃષ્ઠ દ્રાવણ ૨૦ મીલી લઈને ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવીને છંટકાવ કરવો.

કાપણી:

વાવણી બાદ લગભગ ૮૦ થી ૧૦૦ દિવસે મુખ્ય માળ પાકી જઈ કાપણી લાયક બને છે.

સરેરાશ ઉત્પાદન:

બિન પિયત ૩૫૦ થી ૪૦૦ કિ.ગ્રા./ વિઘા, પિયત-૮૦૦ થી ૧૦૦૦ કિ.ગ્રા. વિઘા.

દિવેલાની આધુનિક ખેતી પદ્ધતિ

શ્રી ભરતભાઈ કે. પટેલ | ડૉ. રમેશ એ. પટેલ

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર, મહેસાણા

ગણપત વિદ્યાનગર-૩૮૪ ૦૧૨, મહેસાણા-ગાંધીનગર હાઈવે,

તા.જી. મહેસાણા (ઉ.ગુ.) ફોન : ૦૨૭૬૨-૨૮૯૧૮૯

E-mail : kvkmehsana@ganpatuniversity.ac.in

Web : www.kvkmehsana.org

પ્રકાશક

ગણપત યુનિવર્સિટી

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર, મહેસાણા

અખાદ તેલીબિયા પાકોમાં દિવેલા પ્રથમ સ્થાન ધરાવે છે. દિવેલાનું તેલ મશીનોમાં ઉજણ તરીકે, રંગ રસાયણ, સાબુ, શાહી, મીણ, કાગળ, પૂંઠા, રબર, સૌંદર્ય પ્રસાધનના સાધનો વિગેરેની બનાવટોમાં તેમજ સન્દ્રિય ખાતર તરીકે ખૂબ જ ઉપયોગ છે.

જમીન અને આબોહવા:

દિવેલાના પાકને ફળદ્રુપ અને સારા નિતારવાળી, મધ્યમ કાળી, ગોરાડુ અને રેતાળ જમીન માફક આવે છે ભારે કાળી તથા ક્ષારીય જમીન દિવેલાના પાકને માફક આવતી નથી. ઓછી થી મધ્યમ અમ્લીય જમીનમાં આ પાક લઈ શકાય. આ પાક વધુ પડતી ઠંડી અને હિમ સહન કરી શકતો નથી.

જમીનની તૈયારી:

ઉનાળામાં હળની ઉંડી ખેતી કરવાથી જમીનમાં રહેલ ઘોડીયા, કાતરા અને લશ્કરી ઈયળના કોશેટા તેમજ સુકારા તથા મૂળના કોહવારાના રોગની ફૂગ બહાર આવવાથી સૂર્યના તાપથી તેનો નાશ થાય છે. જમીનમાં વિદ્યા દીઠ ૨ થી ૨.૫ ટન સારું કોહવાચેલું છાણીયું ખાતર કે ૨૫૦ કિ.ગ્રા. દિવેલી ખોળ આપી હળની એક અને કરબની બે થી ત્રણ ખેડ કરી જમીન સમતલ કરવી. જો આ બંને ન મળી શકે તો જૂનના પ્રથમ અઠવાડીયે ગુવાર કે શણનો લીલો પડવાશ કરવો.

જાતની પસંદગી:

દિવેલા પાકમાં જી.સી.એચ. ૭, ૮, ૬, ૫, ૪, અને ૨ જાતનું વાવેતર કરવું. જી.સી.એચ. ૭ અને ૮ જાત સુકારા તથા કૃમિ રોગ સામે પ્રતિકારક શક્તિ ધરાવે છે.

બીજની માવજત:

બીજ જન્ય રોગોથી રક્ષણ માટે બીજને ફૂગનાશક દવા થાયરમ ૩ ગ્રામ અથવા કાર્બેન્ડાઝીમ ૧ ગ્રામ પ્રતિ કીલો બીજ પ્રમાણે પટ આપવો. ત્યાર બાદ બીજને એગ્રોસ્પીરીલીયમ કલ્ચરનો ૫૦ ગ્રામ પ્રતિ કીલો બીજ પ્રમાણે પટ આપવો.

વાવણીનો સમય:

બિન પિયત: ચોમાસામાં વાવણી લાયક વરસાદ થયેથી જુલાઈ માસના બીજા પખવાડિયા સુધીમાં વાવણી કરવી.

પિયત: જી.સી.એચ. ૧, ૨ અને ૬-જુલાઈના અંતથી ૧૫ ઓગષ્ટ સુધીમાં, જી.સી.એચ. ૪-ઓગષ્ટના મધ્યમાં, જી.સી.એચ. ૫-ઓગષ્ટ મધ્યથી સપ્ટેમ્બરના પ્રથમ પખવાડિયા સુધીમાં, જી.સી.એચ. ૭ અને ૮ ઓગષ્ટના બીજા પખવાડિયામાં વાવેતર કરવું.

વાવણી અંતર અને બીજનો દર:

બિન પિયત વાવણી: બે હાર વચ્ચે ૮૦ સેમી. અને બે છોડ વચ્ચે ૬૦ સેમી. અંતર રાખવું. ૨ થી ૨.૫ કિલોગ્રામ બીજ પ્રતિ વિદ્યા હળની પાછળ ઓરીને કે વાવણીયા થી વાવેતર કરવું.

પિયત દિવેલાની વાવણી: પિયત દિવેલાની વાવણી માટે ૧૨૦ સેમી X ૭૫ સે.મી. અંતર રાખવું જી.સી.એચ. ૫ માટે ૧૫૦ સે.મી. X ૭૫ સે.મી અને જી.સી.એચ ૭ અને ૮ માટે ૧૫૦ સેમી X ૧૨૦સેમી વાવણી અંતર રાખવું. થાણીને વાવેતર કરવા માટે ૧.૨ કિ.ગ્રા./વિદ્યા બીજ પૂરતું છે. વાવણી પછી ૧૦-૧૨ દિવસ સુધીમાં ખાલા પૂરી અને એક ખામણે એક જ છોડ રાખવાથી તેનો વિકાસ ચારે બાજુ અને ડાળી ફૂટવાથી શરૂઆત નીચેથી થાય.

આંતરખેડ અને નિંદણ:

પાકને શરૂઆતના ૪૫ દિવસ સુધી નિંદણ મુક્ત રાખવા ૨ થી ૩ આંતરખેડ તથા ૧ થી ૨ વખત હાથ નિંદણ કરવું. દિવેલામાં ૬૦ દિવસ પછી મુખ્યમાળ તથા ડાળીઓમાં માળ આવવાના કારણે ત્યારબાદ આંતરખેડ કરવી નહિં.

પિયત વ્યવસ્થા:

પાકને જીવનકાળ દરમ્યાન ૬ થી ૮ પિયત આપવા. વરસાદ બંધ થયા બાદ પ્રથમ ૪ પિયત ૧૫-૨૦ દિવસના ગાળે તથા બાકીના ૪ પિયત ૨૦-૨૫ દિવસના ગાળે આપવા. પાણીની અછતવાળા વિસ્તારમાં ટપક સિંચાઈ પદ્ધતિથી પિયત આપવાથી ૨૪ ટકા પાણી બચે અને ૩૬ ટકા ઉત્પાદન વધે. આ પદ્ધતિથી આંતર દિવસે ઓક્ટોમ્બર-નવેમ્બર માસમાં ૪૦ મિનિટ તથા ડિસેમ્બર-ફેબ્રુઆરીમાં ૩૦ મિનિટ પાણી આપવું. ફુલ કાળ અવસ્થાએ પાણીની ખેંચ પડવાથી માળમાં નર ફૂલોનું પ્રમાણ વધતાં ઉત્પાદન ઘટે છે.

ખાતર વ્યવસ્થા: દિવેલાના પાકમાં નીચે મુજબ રાસાયણિક ખાતર આપવું.

ખેત પદ્ધતિ	ખાતર આપવાનો સમય	તત્વો (કિ.ગ્રા./હે.)			રાસાયણિક ખાતર (કિ.ગ્રા./વિદ્યા)
		ના.	ફો.	પો.	
બિન પિયત	પાયામાં	૨૦	૪૦	૦	૨૨ ડીએપી, ૩ યુરિયા
	વાવણી બાદ ૨૦ દિવસે	૨૦	૦	૦	૧૧ યુરિયા/૨૫ એમોનિયમ સલ્ફેટ
પિયત	પાયામાં	૪૫	૪૦	૦	૨૧ ડીએપી, ૨૨ યુરિયા
	વાવણી બાદ ૪૫, ૭૫, ૧૦૫ દિવસે	૪૫	૦	૦	૨૪ યુરિયા / ૫૫ એમોનિયમ સલ્ફેટ

પોટાશની ઉણપ હોય તો ૧૦ કિલો પોટાશ / વિદે આપવો. સલ્ફરની ઉણપ હોય તો ૫ કિલો સલ્ફર અથવા ૩૨ કિલો જિપ્સમ / વિદે આપવો. લોહ અને જસતની ઉણપ હોય તો ૧૫ કિ.ગ્રા. ફેરસ સલ્ફેટ અને ૮ કિ.ગ્રા. ઝીંક સલ્ફેટ અથવા સરકાર માન્ય ગ્રેડ સૂક્ષ્મ તત્વ મિશ્રણ (૨% લોહ, ૦.૫% મેંગેનીઝ, ૦.૫% જસત, ૦.૨% તાંબુ, ૦.૫% બોરોન) પાયામાં ૨૦ કિ.ગ્રા./હે આપવું.

આંતરપાક:

દિવેલાની બે હાર વચ્ચે એક હાર તલ, મગફળી, મગ અને અડદની લેવી. પિયત દિવેલાની ખેડિયા ચાસ પદ્ધતિથી વાવી તેમાં મગનો આંતરપાક લેવો.

પાક ફેરબદલી અને પદ્ધતિ:

સુકારા રોગની તીવ્રતા ઓછી કરવા દિવેલા, બાજરી-રાઈ, ગુવાર-ઘઉં, દિવેલા જી.સી.એચ. ૭ અને ૮ જેવા પાકો લઈ ઓછામાં ઓછા ત્રણ વર્ષ માટે પાક ફેરબદલી કરવી. દિવેલા પછી ઉનાળામાં મગ વાવવાથી વધુ નફો મળે છે.

પાક સંરક્ષણ:

રોગો અને તેનું સંકલિત નિયંત્રણ : મુખ્યત્વે સુકારો અને મૂળનો કોહવારો જેવા રોગોના નિયંત્રણ માટે ઉનાળામાં પાક પુરો થયે ઉંડી ખેડ કરવી. જી.સી.એચ. ૨ અને ૬ મૂળના કોહવારા સામે તેમજ જી.સી.એચ. ૮ તથા ૭ જાત સુકારા સામે પ્રતિકારકતા ધરાવતી હોવાથી પસંદ કરવી. બીજને થાયરમ / કેપ્ટાન ૩ ગ્રામ / કાર્બેન્ડાઝીમ ૧ ગ્રામ / ટ્રાયકોડીમ